

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

Participatory communication: A case study of participatory communication for durian production development in Pak Kret District, Nonthaburi Province

เพชร ทวีวงษ์¹, จรรยา สิงห์คำ^{2*}

Pech Taveevong¹, Junya Singkham^{2*}

^{1,2}สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{1,2}School of Agriculture and Cooperative, Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding author's e-mail: junya_28@hotmail.com^{2}

Received: May 6, 2025

Revised: May 22, 2025

Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ 1) คุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และ 2) เป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียน ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย คือ กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน และเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมการเกษตร เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียน 2 กลุ่ม ได้แก่ ประธาน รองประธาน และเลขานุการ จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบโดยตรง 3 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การสื่อสารเพื่อพัฒนาการผลิตทุเรียนพบกิจกรรม 3 ประเภท คือ กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน กิจกรรมที่ไม่สำเร็จเนื่องจากข้อจำกัดงบประมาณ และกิจกรรมการประชุมติดตามมาตรฐานการผลิตทุเรียน โดยใช้วิธีการสื่อสารหลากหลาย เช่น การพบปะ การประชุม และแอปพลิเคชันออนไลน์ เพื่อสนับสนุนความร่วมมือ ความโปร่งใส และการพัฒนากลุ่มเกษตรกร และ 2) การสื่อสารในระดับการให้ข้อมูลและระดับการปรึกษาหารือมีบทบาทสำคัญในด้านการถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมการตลาด การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการผลิตทุเรียน เช่น การตลาด การแลกเปลี่ยนความรู้ GAP และ GI ทั้งนี้การสื่อสารในระดับการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ระดับการทำงานร่วมกัน และระดับการเสริมอำนาจ มุ่งเน้นการตัดสินใจร่วมกันในแง่ของการกำหนดราคาผลผลิต และการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนถึง

การสื่อสารที่มุ่งสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม, การผลิตทุเรียนนนท์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

Abstract

This study aimed to analyze 1) the general characteristics of participatory communication and 2) the goals of communication based on levels of participation for the development of durian production between collaborative durian farming groups and agricultural extension officers in Pak Kret District, Nonthaburi Province. This research employed a qualitative approach. The study population included collaborative durian farming groups and agricultural extension officers in Nonthaburi Province. The sampling method used purposive sampling, which involved selecting participants from the positions held in the committees of 2 collaborative durian farming groups, specifically the chairpersons, vice-chairpersons, and secretaries, a total of six individuals. Additionally, three agricultural extension officers directly were responsible for developing collaborative durian farming groups in Pak Kret District, Nonthaburi Province, were included. Data were collected through focus group interviews and analyzed using content analysis. The study found that 1) Communication for durian production development consisted of 3 activities: joint implementation activities, unsuccessful activities due to budget limitations, and meetings for monitoring durian production standards. Various communication methods were used, including face-to-face interactions, meetings, and online applications, to support collaboration, transparency, and the development of farmer groups. Moreover, 2) At the information-sharing level, communication played a significant role in knowledge transfer, decision-making support, problem-solving, and durian production development, such as marketing, Good Agricultural Practices (GAP) and Geographical Indication (GI) knowledge sharing. At the levels of participation in development, collaboration, and empowerment, the emphasis was on joint decision-making regarding pricing and systematic problem-solving. These findings reflected communication aimed at building strong collaboration for the appropriate development of durian production.

Keywords: participatory communication, durian production, geographical indications

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

จังหวัดนนทบุรีตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการเกษตร โดยเฉพาะ ทุเรียนในจังหวัดนนทบุรี หรือ ทุเรียนนนท์ ซึ่งมีชื่อเสียงว่าเป็นทุเรียนที่อร่อยที่สุด ด้วยเปลือกบาง แกะง่าย มีกลิ่นหอม เนื้อหวาน กลมกล่อม ไม่มีเสี้ยน และเป็นผลผลิตที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา (Department of Intellectual Property, 2021) ทั้งนี้จุดเด่นของทุเรียนนนท์ซึ่งสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้อธิบายว่า เกิดจากลักษณะดินเหนียวอุ้มน้ำซึ่งสะสมธาตุอาหารจากแม่น้ำเป็นเวลานาน ประกอบกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น การปลูกพืชขึ้นร่วมกับทุเรียนเพื่อเสริมความสมบูรณ์ของดิน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

อย่างไรก็ตาม ภาวบน้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ทำให้พื้นที่ปลูกทุเรียนนนท์เสียหายอย่างมาก ส่งผลให้พื้นที่ปลูกลดลง ประกอบกับการขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และมลภาวะที่เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการขาดการสืบทอดภูมิปัญญาการปลูกทุเรียนในคนรุ่นใหม่ ทำให้ทุเรียนนนท์กลายเป็นสินค้าหายากในปัจจุบัน

รวมถึงการพัฒนาการผลิตทุเรียนในจังหวัดนนทบุรี เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับใช้เท่าที่ควร ส่งผลให้การผลิตทุเรียนเผชิญกับความท้าทายมากขึ้นในแง่ของการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน

การพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนผ่านกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านการเกษตร การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมให้มีความเหมาะสมกับบริบทของการผลิตทุเรียนในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดนนทบุรี การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการชุมชนได้ โดยใช้แนวทางการมีส่วนร่วมร่วมกับกลยุทธ์การสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร เทคนิคการสื่อสาร และสื่อ เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ หรือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงการสร้างองค์ความรู้และการแบ่งปันข้อมูลในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมยังถูกศึกษาในบริบทของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของชุมชน ซึ่งพบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ (Almonte et al., 2015)

ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งทำให้คณะผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้อย่างละเอียด เพื่อเติมเต็มช่องว่างนี้ที่ความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนเกิดขึ้นได้อย่างไร การศึกษานี้ได้วิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และเป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการผลิตทุเรียนในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. วิเคราะห์เป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนากลุ่มและชุมชน โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกรในระดับพื้นที่ โดยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดข้อมูล แต่เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจร่วมกัน และการพัฒนาทักษะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม Almonte et al., (2015) อธิบายว่า การสื่อสารร่วมกัน (collaborative communication) ช่วยลดช่องว่างของความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับสมาชิกกลุ่ม ผ่านกระบวนการฟัง การตั้งคำถาม ปลายเปิด และการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้

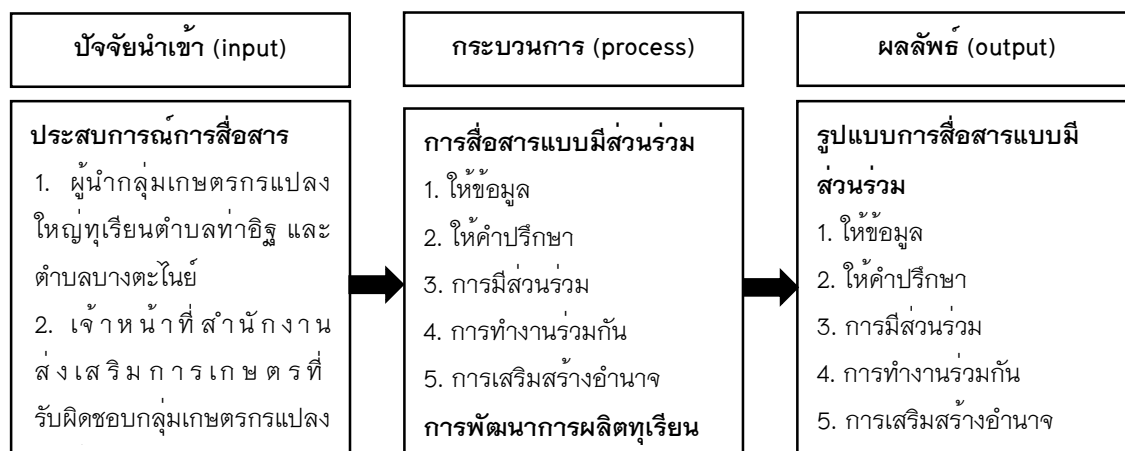
ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีระดับการมีส่วนร่วม 4 ระดับ ได้แก่ การให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ

การทำงานร่วมกัน และการเสริมอำนาจ ซึ่งแต่ละระดับมีความเชื่อมโยงกับบทบาทของผู้เกี่ยวข้องและอิทธิพลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่ต้องการ การประสานงานอย่างรอบด้านเพื่อพัฒนาการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ทั้งนี้ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ได้จัดลำดับขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ชัดเจน ตั้งแต่ขั้นแจ้งข้อมูล (inform) ที่มุ่งสร้างความเข้าใจพื้นฐาน ขั้นปรึกษาหารือ (consult) ที่เน้นการรับฟังความคิดเห็น ขั้นมีส่วนร่วม (involve) และทำงานร่วมกัน (collaborate) ที่เน้นการพัฒนาทางเลือกแบบมีส่วนร่วม ไปจนถึงขั้นเสริมอำนาจ (empower) ซึ่งมุ่งให้สมาชิกมีสิทธิในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย นอกจากนั้น Nabatchi (2012) ยังได้เสนอแนวคิด “modified spectrum of participation with communication modes” ที่เชื่อมโยงรูปแบบการสื่อสารเข้ากับระดับการมีส่วนร่วม โดยชี้ว่าการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มจะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และลดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

จากแนวคิดทั้งหมดข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการผลิตของกลุ่มเกษตรกรทุเรียนแปลงใหญ่ เนื่องจากเป็นกลไกที่ช่วยเชื่อมโยงความเข้าใจ และเสริมสร้างความไว้วางใจ รวมถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกเกษตรกรทุเรียนแปลงใหญ่มีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยงานวิจัยก่อนหน้านี้ เช่น งานวิจัยของ Almonte et al., (2015) แม้จะศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แต่ยังขาดการลงลึกในมิติของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในบริบทของพืชเศรษฐกิจเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะ “ทุเรียน GI ในจังหวัดนนทบุรี” ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่มีการผลักดันเรื่องคุณภาพผลผลิตทุเรียนเชิงพื้นที่ควบคู่กับการสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการเติมเต็มช่องว่างเชิงวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถแสดงคุณลักษณะของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วม และเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาการผลิตทุเรียนอย่างมีประสิทธิภาพในระดับพื้นที่

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอบางกรั้ว จังหวัดนนทบุรี ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่มาจากประสบการณ์การสื่อสารระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และผลลัพธ์ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่นำไปสู่ทิศทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนในอำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มเพื่อค้นหาความรู้และความจริงตามหัวข้อการวิจัยระบุไว้ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนตำบลท่าอิฐ และ ตำบลบางตะไนย์ และเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมการเกษตรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนของอำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจากคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน 2 กลุ่ม ในอำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ประธาน รองประธาน และเลขานุการ จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมการเกษตรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนในอำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มีประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งคำถาม ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วน 1 มีคำถามหลักเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) ในช่วงปี 2566-2567 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้มีกิจกรรมร่วมกันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการผลิตทุเรียนหรือไม่ อะไรบ้าง และบ่อยแค่ไหน
- 2) ท่านใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบใด ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
- 3) อะไรคือวัตถุประสงค์ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ส่วน 2 มีคำถามหลักเกี่ยวกับเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการผลิตทุเรียน ดังนี้
เป้าหมายของการสื่อสารในการพัฒนาการผลิตทุเรียนระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างไรบ้าง ในแง่ของการให้ข้อมูลหรือความรู้ การปรึกษาหารือ การเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง การทำงานร่วมกัน และการเสริมอำนาจ

การวิเคราะห์คุณภาพของแบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม ได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสม และความครอบคลุม จากคณะกรรมการเฉพาะกิจ 3 คน และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตั้งแต่วันที่ 14 พฤศจิกายน 2567 ถึง วันที่ 13 พฤศจิกายน 2568 เลขที่ใบรับรอง 036.67

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการดำเนินกิจกรรมการสนทนากลุ่มพร้อมกันทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน ใช้วิธีการจดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียงเพื่อบันทึกการสนทนาสำหรับการถอดข้อมูลในภายหลัง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เริ่มต้นด้วยการทวนสอบกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างชัดเจน โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติพื้นฐานสำหรับการจัดการและการเรียงลำดับข้อมูล คือ 1) การถอดข้อมูลจากการจดบันทึก และการบันทึกเสียง 2) จำแนกประเภทของข้อมูลในประเด็นที่แตกต่างกัน เช่น ลำดับการสนทนาที่เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วม 3) การถอดความในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ และ 4) การตีความข้อมูล และการให้ความหมาย เพื่อแสดงผลลัพธ์การวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง และการทำแผนผังเพื่อเชื่อมโยงและตีความข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจคำพูดที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนากลุ่มแต่ละคำให้ชัดเจน และเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำพูด และการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลโดยรวม

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีข้อค้นพบดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมในช่วงปี 2566-2567 ในการศึกษานี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำนวน 3 คน และผู้นำกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนจำนวน 6 คน ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างปี 2566-2567 โดยมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการผลิตทุเรียนผ่านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือ ความท้าทาย และศักยภาพในการพัฒนา การวิเคราะห์ผลวิจัยพบว่าการสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน กิจกรรมที่ไม่ได้ดำเนินการ และกิจกรรมด้านการประชุมและติดตามมาตรฐานการผลิต ดังนี้

1.1 กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันในช่วงปี 2566-2567 มีความมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มพูนทักษะและพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน โดยพบว่ามี 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) กิจกรรมผลิตปุ๋ยหมักจัดขึ้น 1 ครั้ง โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้จัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมได้นำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในแปลงของตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติ และ 2) กิจกรรมผลิตน้ำหมักชีวภาพ กิจกรรมนี้จัดขึ้นโดยใช้

ลับประดเป็นวัตถุดิบหลัก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบให้สมาชิกทดลองผลิตน้ำหมักชีวภาพด้วยตนเอง กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถด้านการผลิตน้ำหมักชีวภาพของสมาชิกในกลุ่ม

1.2 กิจกรรมที่ไม่ได้ดำเนินการในช่วงปี 2566-2567 แม้จะมีการวางแผนและเสนอความต้องการจากกลุ่มเกษตรกร แต่พบว่ากิจกรรมบางส่วนยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ เช่น กิจกรรมผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา โดยกิจกรรมนี้มีการประเมินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานประมาณ 20,000 บาท แต่ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุน ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในด้านทรัพยากรที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนากระบวนการผลิต

1.3 กิจกรรมด้านการประชุมและติดตามมาตรฐานการผลิตทุเรียน กิจกรรมในกลุ่มนี้มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมมาตรฐานการผลิตและการพัฒนาองค์กรของกลุ่มเกษตรกร โดยประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) การประชุมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก.) แปลงใหญ่ จัดขึ้นปีละ 4 ครั้ง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมถึงประธานและรองประธานของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่เข้าร่วม แต่ไม่มีสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรเข้าร่วม ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในระดับปฏิบัติการ และ 2) การติดตามและผลักดันมาตรฐานการผลิตทุเรียน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมุ่งเน้นให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้รับมาตรฐาน เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และ "นนทบุรีการันตี" โดยมีกระบวนการสื่อสารและการติดตามผลอย่างใกล้ชิด

2. วัตถุประสงค์ทั่วไปในการติดต่อสื่อสาร พบว่า การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์การสื่อสารสามารถสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

2.1 เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ คือ การสื่อสารเพื่อแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการสวนและพัฒนาการผลิต เช่น เทคนิคการป้องกันโรคพืช และการเพิ่มคุณภาพผลผลิต ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก

2.2 เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน เช่น การประชุมเพื่อคัดเลือกผู้บริหารกลุ่ม กำหนดกิจกรรมและวางแผนพัฒนา ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความร่วมมือระหว่างสมาชิกและเจ้าหน้าที่

2.3 เพื่อติดตามผลและการดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอทำหน้าที่ประเมินความก้าวหน้า ให้คำแนะนำ และสนับสนุนการแก้ปัญหาที่พบในพื้นที่

2.4 เพื่อวางแผนและประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน LINE เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการทำงาน

2.5 เพื่อสนับสนุนเพื่อสนับสนุนโครงการพิเศษ เป็นการสื่อสารเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการฝึกอบรมที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์

3. วิธีการติดต่อสื่อสาร พบว่า การสื่อสารระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยสามารถจำแนกได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

3.1 การสื่อสารแบบพบปะโดยตรง ใช้ในสถานการณ์ที่ต้องการความชัดเจน เช่น การพบปะที่สวนของสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ หรือพูดคุยเกี่ยวกับการผลิต การพบปะนี้ช่วยลดความคลาดเคลื่อนและเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

3.2 การสื่อสารแบบเป็นทางการ ใช้ในวาระการประชุมที่กำหนดเป้าหมายชัดเจน เช่น การประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อหารือเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกร

3.3 การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้แอปพลิเคชัน เช่น LINE ถูกใช้เพื่อ

แจ้งข่าวสาร นัดหมาย หรือรายงานสถานการณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักชี้ว่า ช่องทางนี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง

3.4 การสื่อสารผ่านโทรศัพท์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งโทรศัพท์ถูกใช้ในการประสานงานที่ต้องการความรวดเร็ว โดยเฉพาะระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัด

การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ แม้ปัจจุบันยังไม่มีการใช้ช่องทางนี้ แต่ถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการความถูกต้องในอนาคต

เป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วม

เป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยอ้างอิงจากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 3 คน และผู้นำกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน 6 คน ข้อมูลถูกวิเคราะห์เชิงพรรณนาและกำหนดรหัสเพื่อระบุเป้าหมายของการสื่อสารร่วมกันใน 5 ระดับ ได้แก่ การแจ้ง การปรึกษาหารือ การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง การทำงานร่วมกัน และการเสริมอำนาจ มีรายละเอียดดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อแจ้งหรือให้ข้อมูล พบว่า มี 5 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การส่งเสริมความรู้และทักษะ สะท้อนให้เห็นว่าการให้ข้อมูลที่ถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกร เช่น การแนะนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนสะท้อนว่าเกษตรกรในกลุ่มบางรายยังไม่ได้รับข้อมูลดังกล่าวอย่างครบถ้วน

1.2 การถ่ายทอดข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ เช่น การแนะนำแหล่งซื้อเครื่องมือวัดค่าความเค็มของน้ำที่มีคุณภาพดี และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการออกบุงลสินค้า เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนขยายช่องทางการตลาด

1.3 การสนับสนุนการพัฒนาการผลิตและมาตรฐาน สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารเน้นการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการขอมาตรฐาน GAP และ GI ช่วยให้กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนสามารถยกระดับคุณภาพผลผลิตและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาด

1.4 การสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาและจัดการเหตุการณ์ สะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของการแจ้งข้อมูลนี้มีบทบาทสำคัญในบริบทของการจัดการปัญหา เช่น การรายงานปัญหาโรคใบไหม้ผ่านผู้นำกลุ่ม ซึ่งประสานข้อมูลกับเจ้าหน้าที่เพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือขอการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารเน้นการให้ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งภายนอก เช่น ชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ ช่วยให้กลุ่มเกษตรกรมีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับราคาทุเรียนในพื้นที่และแนวโน้มตลาด

2. เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการปรึกษาหารือ พบว่า การปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเป้าหมายสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการผลิตและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถสรุปได้ 4 เป้าหมาย ดังนี้

2.1 การแก้ปัญหการผลิต สะท้อนให้เห็นว่าการปรึกษาหารือเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต เช่น การจัดการปัญหาน้ำเค็มในสวนทุเรียน ซึ่งนำไปสู่การขอสนับสนุนน้ำประปาเพื่อการเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกัน กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนจัดซื้อเครื่องมือวัดค่าความเค็มของน้ำด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีการหารือเกี่ยวกับวิธีเพิ่มอัตราการรอดของต้นพันธุ์ทุเรียนในระยะแรก เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และกลุ่มเกษตรกร

2.2 การแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะ สะท้อนให้เห็นว่าการปรึกษาหารือไม่ได้จำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่และ

ผู้นำกลุ่ม แต่ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง เช่น การเยี่ยมชมฟาร์มของสมาชิกที่มีเทคนิคการดูแลทุเรียนที่ดี กระบวนการนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้และพัฒนาทักษะในกลุ่มเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การให้คำแนะนำด้านอุปกรณ์และวิธีการมาตรฐาน สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น การแนะนำเครื่องมือวัดค่าความเค็มของน้ำที่เหมาะสมกับการใช้งานในสวนทุเรียน ข้อมูลนี้ช่วยลดความเสี่ยงในการเลือกใช้อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม และสนับสนุนการตัดสินใจของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 การสนับสนุนการตลาดและราคาผลผลิต สะท้อนให้เห็นว่าการประชุมผ่านชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์เป็นกลไกสำคัญที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาผลผลิต เช่น การชี้แจงและกำหนดราคาขายทุเรียนในพื้นที่นนทบุรี กระบวนการนี้ช่วยสร้างความโปร่งใสและความยุติธรรมในตลาด

3. เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสะท้อนถึงเป้าหมายของการสื่อสารร่วมกันใน 4 ด้านสำคัญ ดังนี้

3.1 การพัฒนาทักษะและความรู้ พบว่า การเข้าร่วมอบรม สะท้อนให้เห็นว่าการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ ซึ่งจัดโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ช่วยให้สมาชิกสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก เช่น การเยี่ยมชมฟาร์มที่มีเทคนิคการจัดการที่ดี ยังช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้เพิ่มเติม

3.2 การส่งเสริมความร่วมมือและข้อเสนอแนะ สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางต่าง ๆ ได้อย่างเสรี เช่น การเสนอแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการผลิต และการเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงและร่วมกำหนดราคาขายทุเรียนกับชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ กระบวนการนี้ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและสร้างความไว้วางใจในกลุ่ม

3.3 การสนับสนุนทรัพยากรและมาตรฐาน สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารร่วมกันมุ่งสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น การยืมเครื่องมือวัดค่าความเค็มของน้ำสำหรับเกษตรกรที่ไม่มี รวมถึงการส่งเสริมให้สมาชิกปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP และ GI โดยผ่านการประชุมและติดตามผลการดำเนินงานที่จัดขึ้นเป็นประจำ เช่น การประชุมกลุ่มเกษตรกรเดือนละหนึ่งครั้ง

3.4 การสนับสนุนการพัฒนาและแก้ไขปัญหา สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารร่วมกันช่วยแก้ไขปัญหาในการผลิต เช่น การจัดการปัญหาน้ำเค็มในสวนทุเรียน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการแจ้งค่าความเค็มของน้ำผ่านแอปพลิเคชัน LINE เพื่อขอความช่วยเหลือ เช่น การสนับสนุนน้ำประปาสำหรับการเกษตร นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่กลุ่มเกษตรกรเสนอจัดกิจกรรม เช่น การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรช่วยดำเนินการ

4. เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน พบว่า ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมุ่งเน้นการบรรลุเป้าหมายสำคัญ 4 ด้าน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 การพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิก สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายสำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากสับปะรด ซึ่งจัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างผู้นำกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการผลิตจริง

4.2 การสนับสนุนข้อเสนอและความคิดริเริ่มของสมาชิก สะท้อนให้เห็นว่าการสนับสนุนข้อเสนอของสมาชิกเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การที่สมาชิกเสนอจัดกิจกรรมผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา แม้ว่าจะมีข้อจำกัดเรื่อง

งบประมาณ แต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำกลุ่มยังคงสนับสนุนความคิดริเริ่มนี้ และพยายามหาวิธีการเพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินการได้

4.3 การติดตามและผลักดันมาตรฐาน สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานร่วมกันยังมุ่งเน้นการผลักดันให้สมาชิกปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP และ GI โดยมีการจัดประชุมติดตามผลและประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินงาน การติดตามดังกล่าวช่วยสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้สมาชิกมุ่งพัฒนาคุณภาพผลผลิตอย่างต่อเนื่อง

4.4 การแก้ไขปัญหาและการสนับสนุนทรัพยากร สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานร่วมกันในด้านนี้มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในกระบวนการผลิต เช่น การจัดการปัญหาน้ำเค็มในสวนทุเรียน โดยผู้นำกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน LINE เพื่อแจ้งค่าความเค็มของน้ำและขอสนับสนุนน้ำประปาสำหรับการเกษตร เจ้าหน้าที่ยังสนับสนุนทรัพยากร เช่น การให้ยืมเครื่องมือวัดค่าความเค็ม เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการเสริมอำนาจ พบว่า การเสริมอำนาจผ่านการสื่อสารร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีเป้าหมายหลัก 4 ด้าน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 การวางแผนพัฒนาความรู้และทักษะ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิกเป็นเป้าหมายสำคัญ เช่น การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากสับปะรด ซึ่งเป็นผลมาจากการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นำกลุ่มและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การอบรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มศักยภาพของสมาชิกและส่งเสริมการพัฒนากระบวนการผลิต

5.2 การตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมเพื่อความไว้วางใจ สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความไว้วางใจในกลุ่มเกิดจากการเปิดกว้างในการตัดสินใจร่วมกัน ตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลระบุว่า สมาชิกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางได้อย่างอิสระ ขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสนับสนุนและรับฟังความคิดเห็น กระบวนการนี้ช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน

5.3 การจัดการปัญหาและทรัพยากรอย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการปัญหาและทรัพยากร เช่น การแก้ไขปัญหา น้ำเค็มในสวนทุเรียน แสดงถึงการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจขอรับน้ำประปาโดยความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กระบวนการนี้แสดงถึงความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

5.4 การกำหนดราคาผลผลิตและการตลาดร่วมกัน สะท้อนให้เห็นว่าการเสริมอำนาจในด้านการตลาดแสดงออกผ่านการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดราคาผลผลิต ตัวอย่างเช่น การประชุมประจำปีของชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกฝ่ายแสดงความเห็นและมีมติร่วมกัน กระบวนการนี้ช่วยสร้างความโปร่งใสและความสมดุลระหว่างความต้องการของสมาชิกและตลาด

จากการวิเคราะห์เป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วมมีเป้าหมายสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การพัฒนาความรู้และทักษะ การแลกเปลี่ยน การสร้างมาตรฐาน การแก้ไขปัญหา และการสร้างเครือข่าย โดยแต่ละเป้าหมายแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่การแจ้งข้อมูลไปจนถึงการเสริมอำนาจ สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไม่เพียงเป็นกลไกสร้างความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรและการพัฒนาการผลิตทุเรียนอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในการจัดระบบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนสินค้าเกษตรมูลค่าสูงและมีอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ (GI) รวมถึงการใช้ผลการวิจัยในการกำหนดกลยุทธ์การใช้เครื่องมือส่งเสริมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในบริบทใหม่ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน LINE หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลแบบสองทางระหว่าง

เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ นำไปสู่การประสานงานที่รวดเร็ว โปร่งใส ยืดหยุ่น และรองรับรูปแบบการมีส่วนร่วมที่หลากหลายได้มากขึ้น

การอภิปรายผล

1. การอภิปรายคุณลักษณะทั่วไปของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสื่อสารเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการผลิตทุเรียนและเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชนเกษตร การศึกษาพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน เช่น การผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ ช่วยเพิ่มพูนทักษะและความรู้ของเกษตรกรในการประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของอานวย คลีใบ และคณะ (2567) ที่ระบุว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม การขาดงบประมาณสนับสนุนทำให้กิจกรรมบางส่วน เช่น การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา ไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของกรกต มรรคสมุทร และคณะ (2562) ที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของการจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอในกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรม

1.2 วัตถุประสงค์ทั่วไปในการติดต่อสื่อสาร กรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน และการประสานงานระหว่างระดับเจ้าหน้าที่และสมาชิกกลุ่มช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความร่วมมือในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของ Rogers (2003) ที่เน้นว่าการสื่อสารแบบสองทางช่วยสร้างความเข้าใจและลดความคลาดเคลื่อนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ การสื่อสารเพื่อติดตามมาตรฐานการผลิตผ่านการประชุม มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพผลผลิตและสร้างความเชื่อมั่นในตลาด การประชุม ศพก. แปลงใหญ่ ที่จัดปีละ 4 ครั้ง มีผู้นำกลุ่มและเจ้าหน้าที่เข้าร่วม แต่ไม่มีสมาชิกทั่วไปเข้าร่วม แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการของสมาชิก สอดคล้องกับข้อเสนอของณัฐนันท์ วิริยะวิทย์ (2562) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของทุกคนที่มีความเกี่ยวข้อง

1.3 วิธีการติดต่อสื่อสาร กรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลายช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานงานและลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกต มรรคสมุทร และคณะ (2562) ระบุว่า การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันช่วยให้การติดต่อสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เร่งด่วน อย่างไรก็ตาม การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ แต่ถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในอนาคตสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการความถูกต้องและเป็นทางการ และแนะนำให้ใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายในการเกษตร

การวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่สำคัญ เช่น การขาดทรัพยากรสนับสนุน และข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกบางกลุ่ม ซึ่งต้องการแนวทางการสื่อสารที่ปรับตัวตามบริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตอบสนองต่อความต้องการในพื้นที่ รวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาการผลิตทุเรียนได้อย่างเหมาะสม

2. การอภิปรายเป้าหมายของการสื่อสารตามระดับการมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูล ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมการตัดสินใจ และสร้างความร่วมมือในกลุ่ม กระบวนการสื่อสาร

ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่ การถ่ายทอดข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การส่งเสริมความรู้และทักษะ การจัดการปัญหา การพัฒนามาตรฐาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สอดคล้องกับแนวคิดการแจ้งข้อมูลของ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ที่เน้นการให้ข้อมูลที่เหมาะสม ชัดเจน และเป็นกลาง แม้ว่าการแจ้งข้อมูลจะเป็นเพียงระดับเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม แต่หากมีการออกแบบเนื้อหาให้ตอบโจทย์การตัดสินใจของเกษตรกรอย่างแท้จริง และใช้ช่องทางที่เข้าถึงได้ก็จะส่งผลโดยตรงต่อความร่วมมือในระดับที่สูงขึ้น เพื่อแสดงความเห็นหรือการเข้าร่วมวางแผนในกิจกรรมกลุ่ม ควบคู่กลยุทธ์ที่สำคัญ คือ การจัดให้มีข้อมูลแบบมีปฏิสัมพันธ์ การศึกษาของศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์ (2567) พบว่า การสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์สามารถเปิดช่องทางให้สอบถามหรือให้ข้อเสนอแนะทันที และการใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น แผนภาพ ตาราง หรืออินโฟกราฟิกที่เข้าใจง่ายสามารถเสริมการเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยุพา นารินทร์ (2563) อธิบายว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการสื่อสารที่ควรคำนึงถึง คือ บทบาทของผู้นำกลุ่ม ซึ่งมีฐานะเป็นผู้แปลสารและกระจายข้อมูลอย่างเป็นระบบ และช่วยเปลี่ยนการแจ้งข้อมูลให้กลายเป็นเครื่องมือกระตุ้นการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่และกลุ่มเกษตรกรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

2.2 การปรึกษาหารือ ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างการรับฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วม ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนผ่านจากการสื่อสารเชิงข้อมูลไปสู่ความร่วมมือเชิงโครงสร้าง กระบวนการนี้ช่วยเปิดพื้นที่ให้สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการผลิต เช่น การจัดการปัญหาน้ำเค็มในสวนทุเรียน การกำหนดราคาผลผลิตอย่างโปร่งใส การแลกเปลี่ยนเทคนิคการดูแล และการแนะนำอุปกรณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ที่เน้นว่าการปรึกษาหารือที่มีคุณภาพต้องมุ่งเน้นการเข้าถึงและให้ความสำคัญกับเสียงของสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียม ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือหากขาดการออกแบบที่ครอบคลุม อาจนำไปสู่การต่อต้านหรือการไม่ยอมรับข้อเสนอของกลุ่มในระยะยาว ซึ่งงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จ ได้แก่ การมีเวทีหารือที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยในระดับตำบลหรือพื้นที่เฉพาะกิจ และบทบาทของผู้นำกลุ่มและเจ้าหน้าที่ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ยุพา นารินทร์ (2563) เน้นว่า มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนอย่างไม่ลำเอียง

2.3 การสื่อสารเพื่อการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แสดงให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้เพียงแค่รับฟัง แต่เริ่มมีบทบาทในการร่วมพัฒนาแนวทางและตัดสินใจในประเด็นสำคัญของกลุ่ม เช่น การจัดการปัญหาน้ำเค็ม การกำหนดราคาผลผลิต และการยกระดับมาตรฐาน GAP และ GI แนวปฏิบัติเหล่านี้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะ "involve" ตามกรอบของ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ซึ่งเน้นการสื่อสารสองทางที่เปิดพื้นที่ให้สมาชิกสะท้อนความต้องการ ข้อกังวล และร่วมกำหนดแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม และผลลัพธ์ที่ปรากฏยังแสดงความสอดคล้องให้เห็นว่า เมื่อสมาชิกได้รับโอกาสในการมีบทบาทเสนอแนวคิด เช่น การจัดกิจกรรมหรือกำหนดราคาผลผลิต พวกเขาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ และเชื่อมั่นในกลุ่มมากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการนี้ ยุพา นารินทร์ (2563) เน้นว่าขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำในการเปิดพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงความเห็น นอกจากนั้น เพชร ทวีวงศ์ (2566) พบว่า การส่งเสริมให้สมาชิกได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นด้านการเกษตรแบบออนไลน์ผ่านเครื่องมือดิจิทัล เช่น LINE จะทำให้สามารถใช้เป็นแพลตฟอร์มหลักในการกระจายข้อมูล รับฟัง และติดตามความคืบหน้าได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 การทำงานร่วมกัน ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแสดงให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมเชิงลึกที่มุ่งสร้างความร่วมมือในการระบุปัญหา ร่วมพัฒนาแนวทางแก้ไข และขับเคลื่อน

กิจกรรมกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารในระดับนี้อาศัยทั้งการพบปะ การประชุมอย่างเป็นทางการ และการใช้ช่องทางออนไลน์ที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ โดยเฉพาะในการแจ้งปัญหาและขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ การอบรมการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพยังเป็นตัวอย่างของกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะของสมาชิกอย่างเป็นระบบ รวมถึงการประชุมติดตามและผลักดันมาตรฐาน GAP และ GI ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้สมาชิกพัฒนาคุณภาพผลผลิตอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันการสนับสนุนความคิดริเริ่มของสมาชิก เช่น การเสนอผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา แม้เผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ ก็ยังได้รับการผลักดันและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงการมีส่วนร่วมในระดับ “collaborate” ที่แท้จริง ตามกรอบของ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ที่เน้นว่าความสำเร็จของการทำงานร่วมกันขึ้นอยู่กับผู้นำที่เปิดรับข้อเสนอแนะจากสมาชิกทุกฝ่าย และสามารถรวมข้อคิดเห็นเหล่านั้นไว้ในกระบวนการตัดสินใจอย่างแท้จริง ดังนั้น การทำงานร่วมกันในบริบทนี้ไม่เพียงสะท้อนถึงความร่วมมือเชิงปฏิบัติที่เข้มแข็ง แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วม พัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่ม และเสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนากลุ่มเกษตรกรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

2.5 การเสริมอำนาจผ่านการสื่อสารร่วมกัน ระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม คือ การมอบอำนาจให้สมาชิกกลุ่มมีบทบาทหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญของกลุ่ม ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติจริง ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ การกำหนดราคาผลผลิตร่วมกันผ่านการประชุมของชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและโปร่งใส ช่วยสร้างความไว้วางใจและความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของสมาชิกและกลไกตลาด ซึ่งแนวคิดของ Nabatchi (2012) และ International Association for Public Participation Australasia (2016) ชี้ว่า การเสริมอำนาจต้องอาศัยความไว้วางใจร่วม การกระจายอำนาจอย่างชัดเจน และการสนับสนุนจากผู้นำเพื่อให้สมาชิกมีความพร้อมและสามารถบริหารจัดการกิจกรรมได้จริง อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากการวิจัยยังเตือนว่า หากขาดการเสริมสร้างศักยภาพหรือไม่มีระบบสนับสนุนที่เหมาะสม การมอบอำนาจอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการดำเนินงาน ดังนั้น กลยุทธ์ที่สำคัญคือ การพัฒนาโครงสร้างการสนับสนุนที่ช่วยให้สมาชิกสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การฝึกอบรมเชิงบริหาร หรือการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เพื่อเป็นเครื่องมือกระจายอำนาจและตัดสินใจร่วมในบริบทใหม่ ทั้งนี้ การเสริมอำนาจจึงไม่ใช่เพียงการกระจายหน้าที่ แต่คือการพัฒนาให้สมาชิกเป็นผู้นำร่วมในการกำหนดทิศทางอนาคตของกลุ่มอย่างยั่งยืน

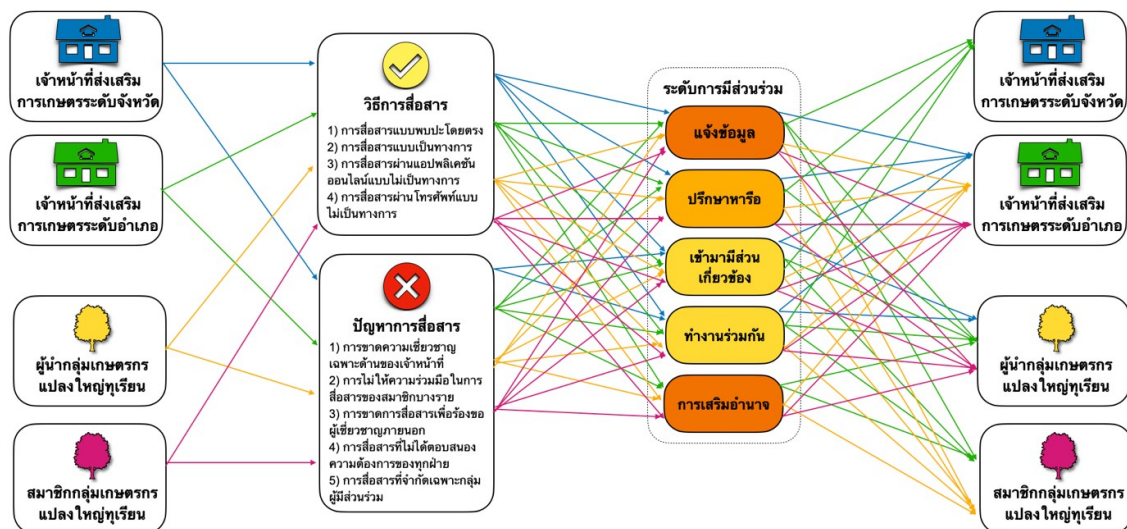
องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นภาพโครงสร้างซึ่งแสดงทิศทางความสัมพันธ์ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนร่วมนหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน โดยเชื่อมโยงในประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาด้านการผลิต และปัญหาการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการสื่อสาร ได้แก่ การสนับสนุนโครงการ การตัดสินใจร่วมกัน และการวางแผนดำเนินงาน ทั้งนี้เนื้อหาในการสื่อสารต้องครอบคลุมกระบวนการผลิตทุเรียนตั้งแต่การปลูก ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว ไปจนถึงการจัดการตลาด แสดงดังภาพที่ 2 แผนผังแสดงการสื่อสารจำแนกตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอบางกรือ จังหวัดนนทบุรี ผ่านแผนผังภาพที่ 3 ซึ่งจำแนกระดับการสื่อสารตั้งแต่การแจ้งข้อมูลจนถึงการเสริมอำนาจ โดยพบว่า การใช้ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการพบปะโดยตรง การประชุม และเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจ การลดข้อจำกัดด้านเวลา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในแต่ละระดับอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม อุปสรรคด้านทักษะของเจ้าหน้าที่และการสื่อสารที่ยังไม่ครอบคลุมทุกฝ่าย ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กรอบการวิเคราะห์และแนวทางที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนเกษตรอื่นที่ต้องการเสริมสร้างกลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีเป้าหมายด้านมาตรฐานการผลิตหรือกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการตนเองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

ภาพที่ 2 แสดงการสื่อสารจำแนกตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 3 แสดงการสื่อสารจำแนกตามวิธีการสื่อสารและระดับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เชิงนโยบาย สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด ควรออกแบบแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ให้ครอบคลุมทุกระดับ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะการสื่อสารในระดับการแจ้งข้อมูล ควรใช้สื่อที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น หรือสื่อสิ่งพิมพ์สรุปย่อจัดส่งผ่านแอปพลิเคชัน LINE OA ของกลุ่มแปลงใหญ่ และติดประกาศที่ศูนย์เรียนรู้/ที่ทำการกลุ่ม และในระดับการทำงานร่วมกันและการเสริมอำนาจ ควรจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างน้อย ไตรมาสละ 1 ครั้ง ใช้รูปแบบเวทีระดมสมอง และการประชุมกลุ่มย่อยเชิงปฏิบัติ พร้อมบันทึกข้อเสนอด้วยแบบสอบถามหลังการประชุม เพื่อประเมินระดับการมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรม

1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเพียงผู้ถ่ายทอดข้อมูล โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เช่น หลักสูตรการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ หรือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.3 กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน ควรส่งเสริมการมีคณะทำงานด้านการสื่อสารภายในกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานการแจ้งข่าว การเปิดรับความคิดเห็น และการกระจายความรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และควรฝึกอบรมแกนนำกลุ่มเรื่องเทคนิคการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม นอกจากนั้น ควรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วม อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยใช้แบบวัด เช่น ระดับความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม ความพึงพอใจต่อการตัดสินใจร่วม และผลผลิตที่เกิดจากข้อเสนอของสมาชิก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายพื้นที่ศึกษา ไปยังพื้นที่ GI อื่น เช่น ทุเรียนบ้านแพ้ว หรือมังคุด GI ตราด เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารกับบริบทของกลุ่มเกษตรกรและช่องทางดิจิทัลที่ใช้

2.2 ควรศึกษาศึกษาเชิงลึกเรื่อง บทบาทของเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ที่เอื้อต่อการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในบริบทของชนบทกึ่งเมือง

2.3 พัฒนาเครื่องมือประเมินระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ให้ครอบคลุม 5 ระดับ ได้แก่ การแจ้งข้อมูล การปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง การทำงานร่วมกัน และการเสริมอำนาจ เพื่อใช้ติดตามและสะท้อนพัฒนาการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นอย่างสูงในการสนับสนุนอันล้ำค่า และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษานี้จะเป็นแหล่งข้อมูลอันมีค่าสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายในการนำไปใช้วางแผนพัฒนาการผลิตทุเรียนในจังหวัดนครพนมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรกต มรรคสมุทร, พิชัย ทองดีเลิศ และสาวิตรี รังสิภัทร. (2562). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ คลอง 15 อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. *วารสารแก่นเกษตร*, 47(3), 549-558.

- ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์. (2562). รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรสู่การทำเกษตรอินทรีย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 11(1), 98-104.
- เพชร ทวีวงษ์. (2566). แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากาเกษตรแบบออนไลน์สำหรับเกษตรกรในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร*, 7(2), 97-114.
- ยุพา นารินทร์. (2563). ผู้นำท้องถิ่นกับการสื่อสาร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน*, 1(3), 38-44.
- ศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์. (2567). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียแบบมีปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์. *วารสารวิทยาสารสนเทศและเทคโนโลยี*, 5(1), 59-69.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าทุเรียนนนท์*. เอกสารงานวิจัยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 105. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อำนวย คลีใบ, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, มนัส สุวรรณ, และวัชรวุฒิ สมยานะ. (2567). การจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการขยายผลสู่ชุมชน กรณีศูนย์เรียนรู้หอมนบุญโคก บ้านป่าไผ่ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 7(1), 162-180.
- Almonte, M. R. J., Eremos, O. S. H., Roxas, K. L. C., & Zamora, F. G. (2015). Communication processes and tools associated to the levels of participation among youth constituents in Green Brigade SK Project in Laguna. *LPU Laguna Journal of Arts and Sciences Communication Research*, 2(1), 266-285.
- Department of Intellectual Property. (2021). GI Society. *JOURNAL Thailand's Geographical Identification*, 2021(1), 3. https://www.ipthailand.go.th/images/633/G_Magazine_issue_1_Eng.pdf.
- International Association for Public Participation Australasia. (2016). *Quality Assurance Standard for Community and Stakeholder Engagement*. Victoria, Australia. สืบค้น 22 มกราคม 2568 จาก https://iap2.org.au/wp-content/uploads/2019/07/IAP2_Quality_Assurance_Standard_2015.pdf.
- Nabatchi, T. (2012). *A Manager's Guide to Evaluating Citizen Participation. Fostering Transparency and Democracy Series*. IBM Center for The Business of Government. สืบค้น 18 มกราคม 2568 จาก <https://www.businessofgovernment.org/sites/default/files/A%20Managers%20Guide%20to%20Evaluating%20Citizen%20Participation.pdf>.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York: Free Press.